

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ПОНТКІВСЬКА ІННА ОЛЕКСАНДРІВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 316.6:364.65
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

І. О. ПОНТКІВСЬКА

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

ДАЦІЙ Надія Василівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор наук з державного управління, професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **ШОНТКІВСЬКА Інна Олександрівна**
допущена до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «___» березня 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к. е. н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я та прізвище)

«___» березня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **ШОНТКІВСЬКА Інна Олександрівна** захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

ПІОНТКІВСЬКА І.О. Державне регулювання розвитком системи соціального захисту дітей. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Визначено тенденції розвитку системи соціального захисту дітей, розглянуто інноваційні підходи та стратегії, спрямовані на забезпечення благополуччя та захисту дітей у сучасному суспільстві.

Проведено оцінку діяльності центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, визначено позитивні та негативні зміни після впровадження реформи соціального захисту, обґрунтовано рекомендації для удосконалення функціонування цієї системи.

Ключові слова: державне регулювання, категорії дітей, система соціального захисту, партнерство громади, соціальні служби, державні програми, права дітей.

SUMMARY

PIONTKIVSKA I. State Regulation of the Development of the Child Social Protection System. – Qualification work on manuscript rights.

Qualifying work for obtaining a master's degree in specialty 281 "Public management and administration" – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The tendencies of the child social protection system development are identified, innovative approaches and strategies aimed at ensuring the well-being and protection of children in modern society are considered.

An evaluation of the activities of children's social-psychological rehabilitation centers has been conducted, identifying positive and negative changes after the implementation of social protection reform, and recommendations are provided to improve the functioning of this system.

Keywords: state regulation, child categories, social protection system, community partnership, social services, state programs, children's rights.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ	8
1.1. Сутність державного регулювання розвитком системи соціального захисту дітей	8
1.2. Теоретичні особливості управління закладами соціального захисту дітей	13
Висновки до розділу	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ НА РІВНІ ГРОМАДИ	17
2.1. Особливості функціонування системи соціального захисту дітей на рівні громад	17
2.2. Центри соціального-психологічної реабілітації дітей як складова системи соціального захисту	20
Висновки до розділу	25
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ	26
3.1. Досвід управління обласним центром соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім»	26
3.2. Рекомендації щодо удосконалення функціонування системи соціального захисту дітей	32
Висновки до розділу	35
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	43

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна ситуація в країні впливає на всі сфери суспільства, включаючи і заклади соціального захисту дітей. Державне регулювання – пояснює діяльність органів державної влади, яка спрямована на вплив на суспільні процеси та відносини з метою досягнення певних цілей. Державне регулювання розвитку системи соціального захисту дітей є важливим інструментом забезпечення їхніх прав та інтересів. Воно спрямоване на створення умов для всебічного розвитку дітей, їхньої фізичної, психічної, соціальної та духовної досконалості. Особливо актуальною є ця тема сьогодні, адже в країні багато дітей опинилися в скрутному становищі. Держава повинна забезпечити їм належний соціальний захист, і саме державне регулювання є важливим інструментом для цього.

У цьому аспекті стає актуальним у теоретичному та практичному відношенні дослідження процесу державного регулювання розвитком системи соціального захисту дітей. Вивчення основних теорій, концепцій, моделей соціального захисту, що функціонують у рамках державного регулювання, сприяє виявленню нових організаційних форм, технологій вирішення проблем соціального захисту дітей.

Серед вітчизняних науковців, які досліджували державне регулювання в сфері соціального захисту, можна виділити наступних: Н. Болотіна, яка вивчала теоретичні та методологічні засади державного регулювання соціального захисту населення; Т. Алексеєнко яка досліджувала особливості системи соціального захисту населення в Україні; яка аналізувала роль державного регулювання у розвитку соціальної сфери; Ю. Сотнікова, яка розробила методологічні підходи до удосконалення державного управління в структурі соціального захисту; Д. Богиня, яка вивчала особливості державної політики соціального захисту населення. Наукові дослідження цих авторів сприяли формуванню теоретичних основ державного регулювання в сфері соціального

захисту, розробці методів та інструментів державного впливу на соціальну сферу, а також удосконаленню системи соціального захисту.

Метою кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні теоретичних та практичних аспектів державного регулювання системи соціального захисту дітей в Україні.

Відповідно до поставленої мети висунуто *такі завдання*:

- розкрити сутність державного регулювання розвитком системи соціального захисту дітей;
- визначити специфіку роботи центрів соціального – психологічної реабілітації дітей;
- визначити досвід управління обласним центром соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім»;
- обґрунтувати рекомендації щодо удосконалення функціонування системи соціального захисту дітей.

Об'єкт дослідження є процес розвитку системи соціального захисту дітей в Україні.

Предметом дослідження є державне регулювання розвитком системи соціального захисту дітей в Україні.

Методологічна основа дослідження. У кваліфікаційній роботі гносеологічно використані категорії, поняття як опорні точки пізнання. Використання принципів та методів об'єктивності, аналізу, порівняння, узагальнення, конструювання, історизму дало можливість вивчення державного регулювання розвитком системи соціального захисту дітей.

Інформаційна база дослідження: нормативні документи, постанови Кабінету Міністрів України, Положення про центри соціально-психологічної реабілітації, що дозволило охарактеризувати та проаналізувати сучасний стан системи соціального захисту.

Елементи наукової новизни полягають у напрямках розвитку системи соціального захисту як частини державного управління через розкриття шляхів

модернізації та удосконалення системи соціального захисту та обґрунтування рекомендацій для удосконалення функціонування системи.

Практична значущість дослідження. Результати дослідження можуть використовуватись в подальшому розвитку вивчення особливостей державного регулювання на місцевому рівні. Висновки можуть бути застосовані у сфері розвитку соціального захисту та публічного управління.

Апробація дослідження. За темою кваліфікаційної роботи автором опубліковано текст доповіді за підсумками міжнародних конференцій «Досвід управління ресурсним потенціалом центру соціально-психологічної реабілітації дітей» (2023 р.), секція «Державне управління» «Специфіка функціонування системи соціального захисту дітей на рівні громад» (2023 р.), секція «Державне управління» «Центри соціально-психологічної реабілітації дітей в системі соціального захисту» (2024 р.), секція «Державне управління»

Структура кваліфікаційної роботи. Обумовлена цілями та завданнями наукового дослідження. Робота складається зі вступу, 3 розділів, 6 підпунктів, висновків, списку використаних джерел (49), загальним обсягом 42 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

1.1. Сутність державного регулювання розвитком системи соціального захисту дітей

Державне регулювання – це діяльність органів державної влади, спрямована на вплив на суспільні процеси та відносини з метою досягнення певних цілей [18, с.32]. Воно може здійснюватися у різних формах, таких як:

- Законотворча діяльність, яка передбачає розробку та прийняття законів, постанов, наказів та інших нормативно-правових актів, що регулюють певні сфери суспільного життя.
- Адміністративне регулювання, яке передбачає здійснення органами державної влади виконавчої влади контролю за дотриманням законодавства, виконанням державних програм та завдань, а також надання адміністративних послуг.
- Фінансова діяльність, яка передбачає здійснення органами державної влади бюджетної політики, податкового регулювання та регулювання кредитно-фінансової системи.
- Судова діяльність, яка передбачає розгляд і вирішення судами спорів, що виникають у суспільстві [30, с.179].

Дослідження державного регулювання в сфері соціального захисту є серйозним напрямом наукових досліджень [18, с.35], який сприяє удосконаленню системи соціального захисту населення, забезпеченню соціальної справедливості та рівних можливостей для всіх громадян

Державна політика у сфері соціального захисту дітей спрямована на створення умов для реалізації прав дітей на рівні з дорослими. Ця політика передбачає: забезпечення доступності якісної освіти для всіх дітей, створення умов для всебічного розвитку творчих здібностей дітей, захист дітей від

насильства, експлуатації та інших форм жорстокого поводження, забезпечення належних умов життя та виховання дітей, які потребують особливої турботи та підтримки.

Держава надає фінансову та матеріальну підтримку закладам та установам, які надають послуги дітям. Ця підтримка спрямована на: забезпечення належних умов перебування дітей у закладах та установах, надання якісних послуг дітям, підвищення кваліфікації працівників закладів та установ.

Держава здійснює контроль за дотриманням прав дітей. Цей контроль здійснюється органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, а також громадськими організаціями [36, с.148].

Державне регулювання є одним із основних інструментів реалізації державної політики. Воно відіграє важливу роль у житті суспільства, забезпечуючи стабільність та розвиток.

Сутність державного регулювання розвитком системи соціального захисту полягає в цілеспрямованому впливі держави на процеси формування та функціонування цієї системи з метою забезпечення соціальної справедливості, підвищення рівня добробуту населення, захисту соціально незахищених верств населення від негативних наслідків ринкової економіки.

Державне регулювання системи соціального захисту здійснюється через систему правових, організаційних, економічних, фінансових та інших заходів.

Правові заходи включають в себе опрацювання та застосування нормативно-правової документації, яка урегульовує відносини в системі соціального захисту. Ці заходи спрямовані на визначення основних принципів, цілей, завдань, механізму реалізації соціального захисту, прав та обов'язків суб'єктів соціального захисту.

Організаційні заходи передбачають створення та функціонування органів і установ, які забезпечують реалізацію заходів соціального захисту. Ці заходи спрямовані на створення ефективної системи управління соціальним захистом, забезпечення доступності соціальних послуг для населення.

Економічні заходи включають в себе формування фінансових ресурсів для забезпечення соціального захисту, визначення розмірів соціальних виплат та послуг, встановлення механізмів їх фінансування. Ці заходи спрямовані на забезпечення достатнього рівня соціальних виплат та послуг для населення.

Фінансові заходи передбачають визначення джерел фінансування соціального захисту, обсягів та напрямів використання фінансових ресурсів. Ці заходи спрямовані на забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів для реалізації заходів соціального захисту [20].

Інші заходи включають в себе інформаційно-просвітницьку роботу, соціальну рекламу, соціальні програми та проекти. Ці заходи спрямовані на підвищення рівня обізнаності населення про систему соціального захисту, формування позитивного ставлення до соціальної політики держави.

Серед вітчизняних науковців, які досліджували державне регулювання в сфері соціального захисту, можна виділити наступних: Н. Болотіна [10, с. 148], яка вивчала теоретичні та методологічні засади державного регулювання соціального захисту населення. Вона розглядала соціальний захист як систему заходів, спрямованих на забезпечення громадянам достатнього рівня життя, гарантування їхніх соціальних прав та свобод.

Н. Болотіна виділяла такі основні принципи державного регулювання соціального захисту населення [9, с.28]:

- соціальна справедливість, яка передбачає рівний доступ громадян до соціальних благ незалежно від їхнього соціального статусу, доходів, місця проживання тощо;
- соціальна солідарність, яка передбачає спільну відповідальність держави, суспільства та громадян за забезпечення соціального захисту;
- соціальна адресність, яка передбачає надання соціальних благ тим громадянам, які найбільше потребують їх;
- соціальна економічна ефективність, яка передбачає забезпечення оптимального співвідношення між витратами на соціальний захист та досягнутими результатами.

Н. Болотіна також розробила модель державного регулювання соціального захисту населення, яка включає такі основні елементи [11, с. 29]:

- державне законодавство, яке визначає правові основи соціального захисту населення;
- державні соціальні програми, які спрямовані на реалізацію конкретних напрямів соціального захисту;
- державні органи, які відповідають за реалізацію соціальних програм;
- соціальні партнери, які беруть участь у формуванні та реалізації соціальних програм.

Дослідження Н. Болотіної внесли значний вклад у розвиток теорії та практики державного регулювання соціального захисту населення в Україні. Її праці широко використовуються в наукових дослідженнях, навчальному процесі та практичній діяльності.

Ось деякі конкретні висновки, які Н. Болотіна зробила у своїх дослідженнях [11, с. 30]:

- Державне регулювання соціального захисту населення є важливим інструментом забезпечення соціальної стабільності та безпеки в суспільстві.
- Державне регулювання соціального захисту населення має базуватися на принципах соціальної справедливості, соціальної солідарності, соціальної адресності та соціальної економічної ефективності.
- Державне регулювання соціального захисту населення має включати такі основні елементи: законодавство, програми, органи та партнери [12,204].

Ці висновки є актуальними і сьогодні, оскільки вони визначають напрями розвитку державного регулювання системи соціального захисту суспільства в країні.

Також серед науковців Т. Алексеєнко [5,с.48], яка досліджувала особливості системи соціального захисту населення в Україні; Г. В яка аналізувала роль державного регулювання у розвитку соціальної сфери; Ю. Сотнікова [48,с.129], яка розробила методологічні підходи до удосконалення державного управління в сфері соціального захисту; Д. Богиня

[49, с. 96], яка вивчала механізми реалізації державної політики соціального захисту населення.

Державне регулювання складової соціального захисту є необхідним для забезпечення соціальної справедливості та підвищення рівня добробуту населення. Воно сприяє захисту соціально незахищених верств населення від негативних наслідків ринкової економіки, забезпечує соціальну стабільність та гармонійний розвиток суспільства.

В Україні державне регулювання системи соціального захисту здійснюється на основі Конституції України, законів України [2], інших нормативно-правових актів, а також договорів, згода на яких надана Верховною Радою України [3]. Основними органами державної влади, які здійснюють регулювання системи соціального захисту, є: Кабінет Міністрів України [4], Міністерство соціальної політики України [26]. Ці органи розробляють і реалізують державну політику в сфері соціального захисту, забезпечують фінансування заходів соціального захисту, здійснюють контроль за їх виконанням.

Державне регулювання системи соціального захисту в Україні є одним з пріоритетних напрямів соціально-економічної політики держави. Воно спрямоване на забезпечення соціальної справедливості, підвищення рівня добробуту населення, захисту соціально незахищених верств населення.

Отже, державне регулювання розвитком системи соціального захисту дітей – це цілеспрямована діяльність уповноважених органів державної влади, спрямована на: створення організаційних нормативно-правових засад для функціонування якісної системи соціального захисту дітей, що відповідає міжнародним стандартам та потребам українського суспільства; забезпечення гарантованого рівня соціального захисту всіх дітей, незалежно від їх походження, майнового стану, місця проживання та інших факторів ; створення умов для повноцінного розвитку та виховання дітей, їх соціалізації та адаптації до життя в суспільстві; запобігання жорстокому поводженню з дітьми, їх експлуатації та нехтуванню їхніми потребами; захист прав та законних інтересів дітей, які опинились у складних життєвих обставинах.

Державне регулювання розвитком системи соціального захисту дітей – це важливий фактор забезпечення благополуччя дітей та їх повноцінного розвитку. Система соціального захисту дітей в Україні постійно розвивається та вдосконалюється. Але має ряд викликів, які перешкоджають якісній роботі системи.

Для подолання цих викликів необхідні спільні зусилля держави, громадськості та міжнародних організацій.

1.2. Теоретичні особливості управління закладами соціального захисту дітей

Заклади соціального захисту дітей в Україні є важливим компонентом системи підтримки та захисту прав дітей. Ці заклади створені з метою надання допомоги та захисту дітям, які опинилися у складних життєвих обставинах, таких як безбатьківство, насильство, знущання, зловживання, занедбання, соціальна вразливість та інші.

Основними характеристиками закладів соціального захисту дітей в Україні є:

1. Типи закладів: Україна має різні типи закладів соціального захисту дітей, такі як дитячі будинки, дитячі будинки-інтернати, реабілітаційні центри, центри соціально-психологічної реабілітації, центри підтримки сім'ї, дитячі притулки та інші. Кожен з цих закладів має свою специфіку та завдання.

2. Забезпечення базових потреб: Заклади соціального захисту дітей забезпечують базові потреби дітей, такі як харчування, проживання, медичний догляд, освіта, соціальна та психологічна підтримка. Вони створюють безпечне та комфортне середовище для розвитку дітей.

3. Цілеспрямована робота з дітьми: В закладах соціального захисту дітей проводяться цілеспрямовані роботи з дітьми залежно від їх потреб і проблем. Це можуть бути психологічні консультації, терапевтична підтримка,

навчання життєвим навичкам, професійна орієнтація, реабілітаційні програми та інші форми роботи.

4. **Працівники:** В закладах соціального захисту дітей працюють кваліфіковані фахівці, такі як соціальні працівники, психологи, вчителі, медичний персонал та інші спеціалісти. Вони забезпечують надання якісної підтримки та догляду дітям.

5. **Взаємодія з біологічними сім'ями:** Заклади соціального захисту дітей працюють у взаємодії з біологічними сім'ями дітей. Вони намагаються залучати батьків до процесу виховання та реабілітації дітей та сприяють поверненню дітей до родинного середовища, коли це можливо.

Законодавча база: Робота закладів соціального захисту дітей ґрунтується на законодавстві України, зокрема на Законі України «Про основи соціальної захищеності дітей України» [38]. Цей закон визначає правові засади діяльності закладів та права дітей на соціальний захист.

Загалом, заклади соціального захисту дітей в Україні спрямовані на надання допомоги та захисту дітям у складних життєвих обставинах. Вони працюють на основі принципу дитячих прав, сприяють соціалізації та розвитку дітей, а також співпрацюють з іншими організаціями та службами, щоб забезпечити найкращі умови для здорового зростання та розвитку дітей.

Дитячі заклади в системі соціального захисту – це установи, які здійснюють соціальні послуги дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах. До таких закладів належать:

- Дитячі будинки-інтернати - це заклади для постійного проживання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з неможливістю батьків виконувати свої обов'язки за станом здоров'я.

- Школи-інтернати – це заклади для тимчасового проживання та навчання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з неможливістю батьків виконувати свої обов'язки за станом здоров'я або з інших причин.

- Центри соціально-психологічної реабілітації дітей - це заклади, які надають соціальні послуги дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах, зокрема дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, дітям, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з неможливістю батьків виконувати свої обов'язки за станом здоров'я або з інших причин.

- Дитяче соціальне притулок - це заклад, який надає соціальні послуги дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, та дітям, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з неможливістю батьків виконувати свої обов'язки за станом здоров'я або з інших причин, які тимчасово не можуть проживати в сім'ї або в закладі для постійного проживання [6, с.146].

Основні завдання дитячих закладів в системі соціального захисту:

- Забезпечення життєдіяльності дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Це включає в себе надання їм харчування, одягу, житла, медичної допомоги, а також навчання і виховання.

- Соціальна адаптація дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Це передбачає формування у них життєвих навичок, необхідних для самостійного життя в суспільстві.

- Повернення дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, в сім'ю. Це здійснюється шляхом проведення соціально-психологічної реабілітації дітей та їхніх сімей.

Дитячі заклади в системі соціального захисту є важливим елементом державної системи захисту прав дітей. Вони забезпечують тимчасовий догляд та виховання дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, а також сприяють їхній соціальній адаптації та поверненню в сім'ю [9, с.321].

Управління закладами соціального захисту включає в себе ряд особливостей, оскільки це сфера, що вимагає специфічного підходу та врахування потреб людей, які потребують соціальної підтримки.

Управління закладами соціального захисту базується на принципах гуманізму та гуманітарності. Головною метою є надання допомоги та

підтримки людям у скрутних життєвих ситуаціях. Кожна людина має свої унікальні потреби та ситуацію. Управління закладами соціального захисту повинно створювати індивідуальні програми та послуги, що відповідають конкретним потребам та можливостям кожного клієнта. Соціальні працівники грають важливу роль у забезпеченні ефективного управління закладами соціального захисту. Вони повинні мати не лише професійні навички, а й емпатію, розуміння соціальних проблем і навички спілкування з людьми у складних ситуаціях.

Управління закладами соціального захисту потребує адекватного фінансування та доступу до ресурсів. Це можуть бути грошові кошти, матеріальні ресурси, персонал та інші елементи, необхідні для надання послуг.

Загалом, управління закладами соціального захисту є складним завданням, яке потребує комбінації професійних навичок, глибокого розуміння потреб людей та ефективного використання ресурсів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ

Отже, управління закладами соціального захисту дітей – це цілеспрямована діяльність, спрямована на забезпечення оптимальних умов для розвитку, виховання та соціалізації дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. А дитячі заклади в системі соціального захисту відіграють важливу роль у житті дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Вони забезпечують їм необхідний догляд, виховання та соціальну адаптацію. Однак для того, щоб дитячі заклади могли ефективно виконувати свої завдання, необхідно вирішити ряд проблем, зокрема забезпечити їх належне фінансування, покращити підготовку кваліфікованих кадрів та впровадити інноваційні технології.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НА РІВНІ ГРОМАД

2.1. Особливості функціонування системи соціального захисту дітей на рівні громад

Діти це дуже вразлива група населення, яка потребує особливої уваги та захисту. Соціальний захист дітей є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та місцевого самоврядування.

У рамках децентралізації повноваження щодо соціального захисту дітей були передані на рівень громад. Це означає, що саме громади відповідають за надання соціальних послуг дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Особливості функціонування системи соціального захисту дітей на рівні громади досить різноманітна та широкомасштабна.

Функціонування системи соціального захисту дітей на рівні громади має ряд особливостей, які обумовлені такими факторами:

- Географічний фактор, полягає в тому, що громади мають різну територію та населення, що впливає на обсяг та характер соціальних послуг, які можуть надаватися.
- Соціально-економічний фактор включає рівень соціально-економічного розвитку громади також впливає на обсяг та характер соціальних послуг.
- Інституційний фактор спрямований на те, що в кожній громаді існує своя система органів місцевого самоврядування, які відповідають за соціальний захист дітей [24, с. 4].

Системи соціального захисту дітей на рівні громади ставить перед собою ряд завдань, а саме: забезпечення доступності та якості соціальних послуг дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах; профілактика

складних життєвих обставин у сім'ях з дітьми; взаємодія з іншими органами місцевого самоврядування, закладами освіти, охорони здоров'я та іншими установами та організаціями, які працюють з дітьми [1].

На рівні громади надаються такі види соціальних послуг дітям, такі як: матеріальна допомога, яка включає (державні соціальні виплати, державна допомога при народженні дитини, соціальні стипендії, соціальні пільги тощо); допомога з бюджету громади (одноразова допомога, допомога на оздоровлення, допомога на навчання тощо); допомога від благодійних організацій. Соціальні послуги з підтримки сімей, які виховують дітей, а саме: соціальне консультування, соціальна адаптація, соціальна реабілітація, соціальна профілактика, соціальне патронажу. Соціальні послуги з догляду та виховання дітей, до яких належать: стаціонарний догляд та виховання дітей (дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, центри соціально-психологічної реабілітації дітей), створення умов, наближених до сімейних (дитячі будинки, соціальні послуги сімейного типу, денні центри соціальної допомоги сім'ям з дітьми) [33, с. 521].

Реформа в соціальному захисті, де фінансування закладів покладено на плечі громад, є однією з найбільш значущих реформ, що проводяться в Україні в останні роки. Реформа передбачає передачу повноважень у сфері соціального захисту від держави до місцевого самоврядування. Цей процес розпочався у 2022 році і триває досі.

Мета реформи - децентралізація влади та підвищення ефективності надання соціальних послуг. Передача повноважень громадам дозволить їм краще розуміти потреби своїх мешканців та адаптувати соціальні послуги до місцевих умов.

У рамках реформи громади отримали повноваження щодо: надання соціальних послуг, таких як догляд за дітьми, забезпечення житлом осіб, які потребують соціального захисту; надання пільг та компенсацій.

Законом України "Про Державний бюджет України на 2023 рік" передбачено, що фінансування закладів соціального захисту населення

здійснюється за рахунок місцевих бюджетів [2]. Це передбачає, що громади повинні будуть самостійно забезпечувати фінансування цих закладів.

Реформа в соціальному захисті викликала неоднозначну реакцію в суспільстві. Деякі експерти вважають, що вона може призвести до погіршення якості надання соціальних послуг. Інші експерти вважають, що реформа дасть змогу громадам краще адаптувати соціальні послуги до місцевих умов.

У Житомирській області реформа в соціальному захисті розпочалася у 2022 році. У рамках реформи до громад перейшли 16 закладів соціального захисту, які надають послуги 20000 мешканцям області. За даними Житомирської обласної державної адміністрації, у 2022 році на фінансування закладів соціального захисту громади області отримали 400 млн грн. Ці кошти були використані для забезпечення закладів необхідними ресурсами, а також для підвищення рівня заробітної плати працівників.

У 2023 році на фінансування закладів соціального захисту громади області отримують 450 млн грн. Ці кошти були спрямовані на продовження реформи та покращення якості надання соціальних послуг [17].

Очікується, що реформа в соціальному захисті в Україні завершиться до 2025 року.

Забезпечення та супровід закладів соціального захисту на рівні громад здійснюються шляхом реалізації наступних заходів:

- Фінансування. Громади забезпечують фінансування закладів соціального захисту з місцевих бюджетів. Для цього в бюджетах громад виділяються кошти на оплату праці працівників, придбання матеріально-технічних ресурсів, ремонт та утримання приміщень, тощо.

- Нормативне регулювання. Громади розробляють та затверджують нормативно-правові акти, які регулюють діяльність закладів соціального захисту на території громади. До таких актів можуть відноситися: положення про заклади соціального захисту, правила внутрішнього трудового розпорядку, тощо.

- **Контроль.** Громади здійснюють контроль за діяльністю закладів соціального захисту. Цей контроль може здійснюватися шляхом проведення планових та позапланових перевірок, а також шляхом вивчення звітів закладів соціального захисту.

Конкретні заходи щодо забезпечення та супроводу закладів соціального захисту на рівні громад можуть відрізнятися в залежності від конкретних потреб громади та наявних ресурсів. Однак, в загальному випадку, такі заходи спрямовані на забезпечення ефективної роботи закладів соціального захисту та надання якісних соціальних послуг населенню громади.

Функціонування системи соціального захисту дітей на рівні громади є особливим напрямом роботи органів місцевого самоврядування. Від ефективності цієї роботи залежить забезпечення прав та інтересів дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Для підвищення ефективності функціонування системи соціального захисту дітей на рівні громади необхідно: забезпечити належне фінансування соціальних послуг, покращити матеріально-технічну базу закладів та установ, які надають соціальні послуги дітям, підвищити кваліфікацію фахівців, які працюють з дітьми, розвивати співпрацю між органами місцевого самоврядування, закладами освіти, охорони здоров'я та іншими установами та організаціями, які працюють з дітьми.

Упровадження цих заходів дозволить забезпечити якісний соціальний захист дітей на рівні громади.

2.2. Центри соціально-психологічної реабілітації дітей, як складова системи соціального захисту

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей – це заклади соціального захисту, які надають допомогу дітям з різними психологічними та соціальними потребами. Особливості цих центрів можуть варіюватися залежно

від країни, регіону або організації, яка надає послуги. Однак, основні принципи та характеристики центрів соціально-психологічної реабілітації дітей можуть включати наступне:

- **Індивідуальний підхід:** Центри спрямовані на надання індивідуальної підтримки та реабілітації кожній дитині з урахуванням її унікальних потреб і можливостей. Робота проводиться з урахуванням особливостей психологічного, фізичного та соціального стану дитини. **Комплексність:** Центри надають широкий спектр психологічних, соціальних, освітніх та медичних послуг для забезпечення всебічної реабілітації дітей. Це може включати психологічну консультацію, терапію, соціальну підтримку, заняття з розвитку навичок, інтеграцію в освітній процес тощо.

- **Терапевтичне середовище:** Центри створюють сприятливе та безпечне середовище для дітей, де вони можуть розвиватися, відчувати підтримку та отримувати необхідну допомогу. Зазвичай використовуються спеціально обладнані приміщення, де проводяться заняття та терапевтичні процедури.

- **Робота з батьками:** Центри активно включають батьків у процес реабілітації дитини. Надають консультаційну та психологічну підтримку батькам, сприяють їх взаємодії з дитиною та навчають ефективним стратегіям виховання та підтримки.

- **Співпраця з іншими спеціалістами:** Центри зазвичай працюють у тісному співробітництві з іншими медичними, психологічними та освітніми установами. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до реабілітації дитини та координацію роботи різних фахівців.

- **Інтеграція в суспільство:** Метою центрів є не тільки поліпшення стану дітей, але й їх інтеграція в суспільство. Це може означати сприяння доступу до освіти, взаємодію з ровесниками, підтримку у вихованні соціальних навичок та самостійності [25, с. 67].

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей мають за мету надання комплексної допомоги дітям, які потребують психологічної або соціальної

підтримки через різні труднощі, такі як наслідки стресу, травми, насильства, конфліктів у сім'ї, чи інші фактори, що впливають на їхній психологічний стан та соціальну адаптацію.

Основні завдання центрів соціально-психологічної реабілітації дітей:

1. Надання комплексної допомоги дітям: соціальна допомога: захист прав та інтересів дітей, сприяння у відновленні сімейних стосунків, допомога у влаштуванні дітей до сімейних форм виховання, соціальний супровід дітей та сімей. Психологічна допомога: психологічна діагностика та консультування, психотерапія та психокорекція, формування навичок подолання складних життєвих обставин. Педагогічна допомога: надання освітніх послуг, корекційно-педагогічна робота, підготовка дітей до самостійного життя. Медична допомога: проведення профілактичних оглядів, лікування та оздоровлення дітей, медична реабілітація. Правова допомога: консультування з правових питань, захист прав та інтересів дітей у суді, допомога у відновленні документів.

2. Проведення психолого-педагогічної корекції: виявлення та корекція порушень розвитку дітей, розвиток емоційно-вольової сфери та особистості дитини, формування навичок спілкування та соціальної адаптації.

3. Створення умов для здобуття дітьми освіти: навчання за індивідуальними планами, підготовка до школи, професійна орієнтація.

4. Соціально-педагогічний патронат: спостереження за умовами проживання та виховання дітей, надання допомоги сім'ям у подоланні складних життєвих обставин, профілактика повторного потрапляння дітей до складних життєвих обставин.

5. Проведення інформаційно-просвітницької роботи: інформування громадськості про діяльність центру, проведення профілактичних заходів щодо запобігання жорсткому поводженню з дітьми, формування позитивного ставлення до дітей, які опинились у складних життєвих обставинах.

6. Науково-методична робота: узагальнення та поширення передового досвіду роботи, проведення наукових досліджень з проблем соціально-психологічної реабілітації дітей, підготовка кадрів.

7. Співпраця з іншими організаціями: співпраця з органами державної влади, громадськими організаціями, навчальними закладами, закладами охорони здоров'я та іншими організаціями з питань захисту прав дитини та її соціально-психологічної реабілітації.

Важливо зазначити, що завдання центрів соціально-психологічної реабілітації дітей можуть варіюватися залежно від специфіки їх роботи та потреб дітей, які до них звертаються.

Загалом, центри соціально-психологічної реабілітації дітей спрямовані на створення безпечного та підтримуючого середовища для психологічного та соціального розвитку дітей, які потрапили у складні ситуації.

Основні напрямки діяльності центру соціально-психологічної реабілітації дітей можуть включати: психологічну підтримку: Центри надають психологічну підтримку дітям, які пережили стресові ситуації, травми або мають проблеми з емоційним станом. Психологи працюють з дітьми, надаючи їм консультації, терапію, тренінги з психологічного здоров'я та розвитку навичок саморегуляції; соціальну реабілітацію: Центри допомагають дітям інтегруватися в суспільство та розвивати соціальні навички. Це може включати тренінги з комунікації, співпраці, конфліктології та інших аспектів соціальної взаємодії; освітні програми: Центри можуть організовувати освітні програми для дітей з психологічними потребами. Це може включати індивідуальне навчання, розвивальні заняття та спеціальні програми з навчання певних навичок; соціально-психологічна діагностика: Центри проводять оцінку психологічного та соціального стану дітей, що допомагає з'ясувати їхні потреби і розробити індивідуальний план реабілітації; робота зі спеціалістами: Центри співпрацюють з психологами, педагогами, соціальними працівниками та іншими фахівцями, щоб забезпечити комплексний підхід до реабілітації дітей.

Окрім цього, центри соціально-психологічної реабілітації можуть здійснювати роботу з профілактики насильства, залучатися до роботи з багатодітними сім'ями, працювати над створенням безпечного середовища для дітей та виконувати інші дії, спрямовані на покращення благополуччя та розвитку дітей [29, с.179].

Важливо зауважити, що конкретні послуги та програми, що надаються в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, можуть відрізнятися в залежності від їхньої спеціалізації, фінансування та регулятивних положень в конкретній країні.

Управління центром соціально-психологічної реабілітації дітей є складним процесом, що вимагає специфічних знань і навичок. У цьому розділі розглянемо деякі особливості, які пов'язані з управлінням таким центром. Формування команди професіоналів: Для успішного функціонування центру необхідно мати команду висококваліфікованих спеціалістів, які мають досвід роботи з дітьми, потребують соціально-психологічної реабілітації. Управління центром повинно забезпечити процес підбору, навчання і розвитку співробітників, а також забезпечити належні умови для їхньої роботи [6, с.130].

Центр соціально-психологічної реабілітації дітей повинен мати розроблені програми, які враховують особливості розвитку дітей і відповідають їхнім потребам. Управління центром повинно забезпечити процес розробки, впровадження і оцінки ефективності таких програм.

Організація роботи з батьками і родинами: Успішна реабілітація дітей потребує активного включення батьків і родин у процес. Управління центром повинно створити механізми для співпраці з батьками, проведення батьківських зборів, консультацій та інших заходів, спрямованих на підтримку батьків у процесі реабілітації їхніх дітей.

Управління центром повинно забезпечити належні умови для проведення реабілітаційних заходів. Це включає в себе наявність необхідного обладнання, ігрових матеріалів, комфортних приміщень та інші фізичні аспекти.

Важливим етапом управління центром є моніторинг і оцінка ефективності проведених реабілітаційних заходів. Це дозволяє визначити успішність програм, виявити проблеми та внести необхідні зміни для покращення результатів.

Для ефективної роботи центрів потрібно встановити ефективну комунікацію з громадськістю та органами влади. Це може включати інформування громадськості про діяльність центру, залучення до співпраці донорів і партнерів, а також ведення діалогу з владою для забезпечення підтримки та розвитку центру [31, с. 148].

Важливо враховувати, що управління центром соціально психологічної реабілітації дітей є постійним процесом, який вимагає аналізу, адаптації та вдосконалення. Правильне управління сприяє ефективній роботі центру і покращує якість надання соціально-психологічної реабілітації дітей

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ

Отже, центри соціально-психологічної реабілітації відіграють важливу роль в системі соціального захисту дітей. Адже вони надають прихисток вразливим категоріям, які потрапили в складні життєві обставини, які зазнали насилля, отримали статус дитини сироти та позбавленої батьківського піклування і одночасно надають цілий спектр необхідних послуг соціально-психологічної реабілітації, юридичного консультування, медичного та освітнього супроводу, які допомагають дитині соціалізуватися та знайти своє місце в цьому житті.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

3.1. Досвід управління обласним центром соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім»

Управління закладами соціального захисту дітей є складним і багатограним процесом, який передбачає вирішення широкого кола завдань, пов'язаних із забезпеченням прав і законних інтересів дітей, які потребують соціальної допомоги та підтримки.

Обласний центр соціально-психологічної реабілітації « Сонячний дім» Житомирської обласної ради – це заклад соціального захисту, який був започаткованим у 1998 році та мав первинну назву «Притулок для дітей». Тут знаходились цілодобово 30 дітей віком від 3 до 18 років з тимчасовим терміном перебування 3 місяці. В заклад зараховувались діти-сироти, діти, позбавленні батьківського піклування та ті, що знаходяться в складних життєвих обставинах. В 2013 році заклад реорганізували змінивши назву на Обласний центр соціально-психологічної реабілітації « Сонячний дім» Житомирської обласної ради, збільшивши кількість дітей до 50 та змінивши терміни перебування до 9 місяців. Також були додані до наявних категорій дітей, ще ті що постраждали від різних видів насилля (сексуального, фізичного, морального та економічного). Змінено було штат працівників, а саме: було збільшено на 4 одиниці посади вихователя, на 2 штатні одиниці практичних психологів, введено посаду соціального педагога, посаду вихователя-методиста, юриста, лікаря та дезінфектора.

Аналізуючи діяльність центру соціально-психологічної реабілітації, варто виокремити два періоди: перший – до впровадження реформи системи соціального захисту, другий – після впровадження реформи системи соціального захисту.

Реформа соціального захисту – це процес перегляду, модифікації та вдосконалення системи соціального захисту дітей у країні. Ця зміна є важливою складовою суспільної політики багатьох країн. Основна мета такої реформи - забезпечення ефективного захисту прав та добробуту дітей, зокрема тих, які опиняються в вразливих ситуаціях.

На нашу думку ідея реформи соціального захисту була вкрай необхідною, та мала позитивні очікування у своїй реалізації, а саме: реформа була спрямована на раціональне використання коштів, тобто фінансування системи соціального захисту було покладено на плечі громад і саме громади, мали б раціонально спланувати використання коштів. Реформа була націлена, на те, щоб діти максимально були в біологічних родинах, що є дуже позитивним для сучасної європейської країни. Але аналізуючи наслідки реформи для центру соціально-психологічної реабілітації «Сонячний дім», виникає багато питань.

В порівняльному аналізі проаналізуємо управління обласним центром соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім» за 2020-2022 рр. та за 2023 рік.

Аналіз нашого дослідження розпочнемо з максимального влаштування дітей назад до біологічних родин. Насправді це дуже серйозна проблема, так, як дитину вилучають через складні життєві обставини, або через загрозу життю та здоров'ю дитини. Біологічна родина відіграє ключову роль у розвитку та формуванні особистості дитини. Це не лише місце, де забезпечується фізичне та матеріальне благополуччя, але й середовище, де формуються соціальні навички, цінності та взаємини. Родина забезпечує дітям почуття приналежності, безпеки та любові, що є важливими для їх психологічного розвитку. Перебування дітей в закладі лише можливе один раз на рік. З початку впровадження реформи максимально робота служб у справах дітей була спрямована на повернення дітей до біологічних родин. Родинам давали додатковий час для виправлення, вірили в їх обіцянки, але вони не мали бажання, через спосіб свого життя до повернення дітей. І це призвело до того, що після повернення дітей після закладу до біологічної родини, вже за тиждень

дитину змушені були забрати назад через насилля , зловживання батьками спиртних напоїв та загрозу життю та здоров'ю дитини . Аналіз ситуації за 2022 та 2023 роки (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Класифікація дітей повернутих в родину та повторно вилучених

Рік	Кількість дітей повернуто в біологічну родину	Кількість дітей повторно вилучено
2021	11	0
2022	13	1
2023	38	19

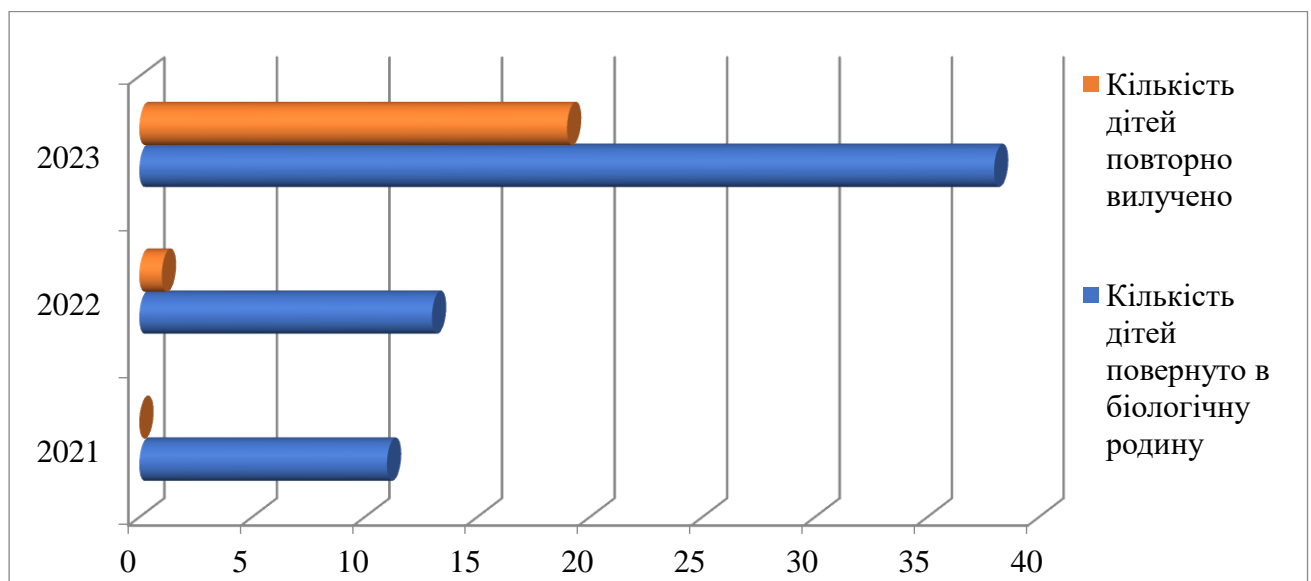

Рис. 3.1. Класифікація дітей повернутих в родину та повторно вилучених

В діаграмі чітко видно, за 2023 рік, як активно працюючи над тим, щоб повернути дитину в родину, не врахували того, що є родини, які не підлягають виправленню, цим родинам не потрібні діти, вони їм заважають «жити». Аморальний спосіб життя батьків в таких родинах негативно впливає на дітей та їхнє оточення. Він призводить до невідповідних умов для зростання та розвитку дитини, включаючи відсутність стабільності, зловживання, насильство або занедбання.

Тому реформа в цьому напрямку потребує ще багато доопрацювань. Проаналізуємо середню завантаженість закладу з вказаними категоріями дітей за данні періоди (табл. 3.2)

Класифікація середньої завантаженості закладу за категоріями дітей в період 2020-2023 років

Категорія	Сироти	Позбавлені	СЖО	Насилля	Середня завантаженість
2020 рік	23	32	70	23	100%
2021 рік	20	36	65	27	99%
2022 рік	15	37	58	40	100%
2023 рік	20	12	28	48	72%

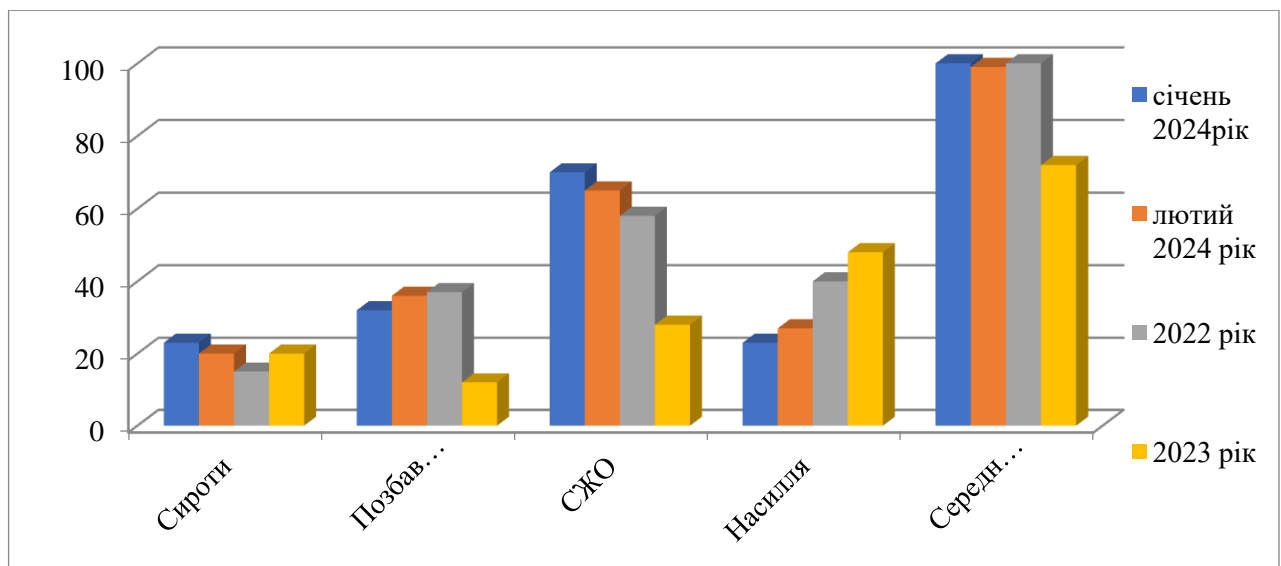

Рис. 3.2. Класифікація середньої завантаженості закладу за категоріями дітей в період 2020-2023 років.

Аналізуючи діаграму чітко видно, що до впровадження реформи, в 2020, 2021, 2022 роках, середня завантаженість закладу була практично 100 %, заклад працював на повну потужність, що стосується категорій дітей, то варто відмітити, що щороку категорії діти-сироти, діти позбавленні батьківського піклування та діти, які опинилися в складних життєвих обставинах, практично не змінні у кількісному еквіваленті, а от з кожним роком до закладу потрапляло все більше дітей, які зазнали насилля (всіх видів), за три роки ця кількість збільшилася на 56 %.

В 2023 році реформа соціального захисту вже почалася, і відразу помітні змінні показники, а саме: в першу чергу , впала середня завантаженість дітей

центру, поясненням цього є те, що відповідно до реформи, фінансування закладів соціального захисту переведено на фінансування громад, це свідчить про те, що громади мають перераховувати кошти на заклад соціального захисту на утримання дітей своєї громади. Вартість на січень 2024 року добового перебування однієї дитини в обласному центрі соціально – психологічної реабілітації коштує – 1029 грн. Громади ж в свою чергу, через не доопрацювання, через бажання зекономити перед тим, як влаштувати дитину до закладу, моніторять інші варіанти влаштування дитини, або в не критичній ситуації, дають можливість батькам на виправлення. Таку ситуацію ще яскравіше помітно в січні та лютому 2024 року (табл.3.3)

Таблиця 3.3

Класифікація середньої завантаженості закладу за категоріями дітей за січень - лютий 2024 року

Категорії	Сироти	Позбавлені	СЖО	Насилля	Середня завантаженість
Січень2024	4	10	10	8	64%
Лютий2024	2	8	8	10	56%

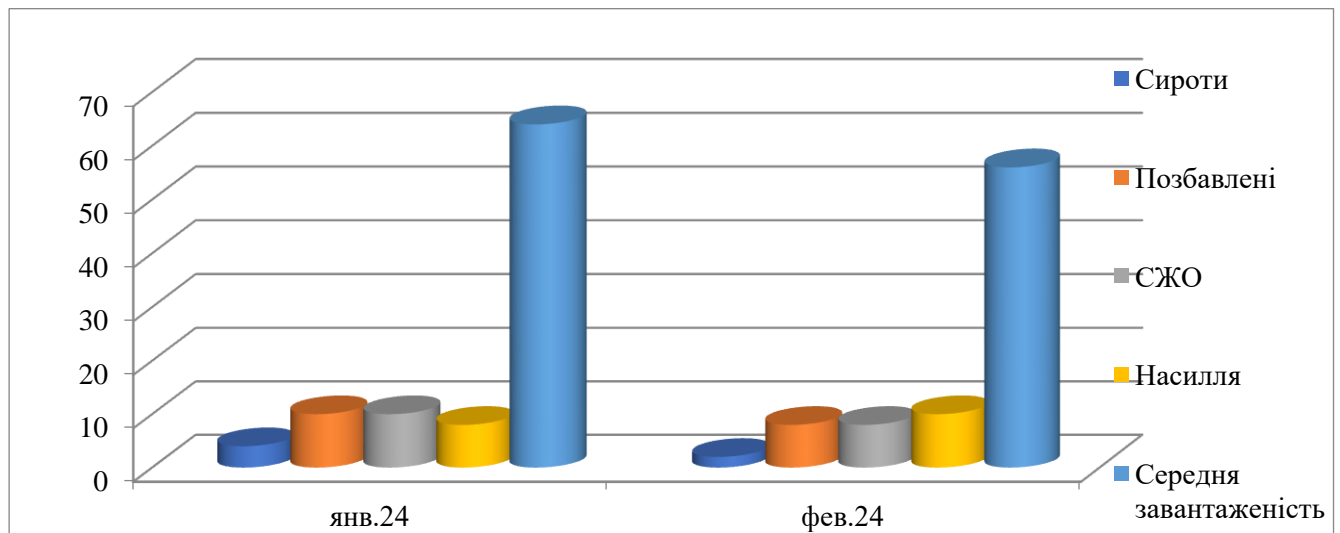

Рис. 3.3. Класифікація середньої завантаженості закладу за категоріями дітей за січень - лютий 2024 року

Аналізуючи діаграму, помітно, що в січні середня завантаженість закладу вже 64%, а в лютому 56%. Тобто, громади, мають проблеми з дитячою бездоглядністю, але намагаються це приховати, пояснюючи це тим, що ,наприклад, на грудень 2022 року (коли формується бюджетний запит), громади не можуть знати, яка ситуація буде з бездоглядністю у 2023 році і, відповідно не можуть бути впевнені в можливості розраховатися за своїх дітей. Хоча це ситуація

Наступний чинник, який ми хочемо проаналізувати це фінансування закладу. В 2021 – 2022 роках заклад фінансувався майже на 100%, в 2023 році видатки скоротилися з усіх позицій, особливо по продуктам харчування, пояснюючи це тим, що наша країна отримує велику кількість гуманітарної допомоги у вигляді продуктів харчування та засобів дотримання санітарно – гігієнічних норм. Показники зафіксовані (в табл. 3.4)

Таблиця 3.4

Заплановані та отримані кошти фактично з бюджету

	Заплановані кошти закладом на рік тис.грн	Отриманні кошти фактично з бюджету тис.грн	Отриманні кошти на харчування підопічних тис.грн	Отримані кошти на комунальні послуги тис.грн	Отримані кошти на заробітну плату тис.грн.	Отримані кошти на придбання основних засобів тис.грн
2021	7745,6	7450,2	1790,8	750,2	3245,2	460,5
2022	8395,7	8210,1	2145,7	890,10	3975,2	450,5
2023	10175,3	9555,1	2185,2	890,10	3895,6	320,9
2024	13859,7	4345,8	897,5	891,4	3209,5	120,5

Цей чинник також негативно позначився на якісному функціонуванні закладу, так як гуманітарна допомога надходить не контрольовано, тобто без запиту на потреби закладу, і все це призводить до того, що заклад має величезну кількість крупів , на три роки наперед, і обмежено має рибу, сухофрукти, м'ясо. Це призводить до заміни продуктів в затвердженому меню відповідно до періоду, що порушує права дітей.

Аналізуючи видатки на продукти харчування на 2024 рік, то заклад отримав лише , наразі 24% від потрібної суми на харчування. Це ускладнює організацію процесу закупівель, проведення торгів.

Ще багато чинників можна аналізувати у функціонуванні центру соціально-психологічної реабілітації дітей «Сонячний дім» Житомирської обласної ради, але і вище проаналізовані, дають можливість зробити висновок, що впровадження реформи соціального захисту, негативно впливає на якісне функціонування закладу. Реформа не досконала, потребує доопрацювань, потребує злагодженої роботи на всіх осередках : громад, закладу, служб у справах дітей, управління соціального захисту. Остаточні наслідки цього процесу, можна буде спостерігати в кінці 2025 року.

3.2. Рекомендації щодо удосконалення функціонування системи соціального захисту дітей

Система соціального захисту в Україні не досконала і потребує удосконалення свого функціонування. Нами було вивчено дану тему і складено рекомендації, які на нашу думку покращать загальну діяльність системи соціального захисту .

1. Створення системи Всеукраїнського якісного моніторингу програм соціального захисту, єдиної дитячої бази, дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, дітей – сиріт, дітей, які зазнали насилля. Ця система дозволить безбар'єрно працювати з такими дітками, завчасно планувати індивідуальну роботу, враховуючи роки , коли дитина поставлена на обліки, кількість разів перебування в закладах соціального захисту, кількість зафіксованого насилля. Створення системи раннього виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Розширення мережі фахівців, які проводять скринінг дітей на наявність ознак неблагополуччя (педіатри, вчителі,

соціальні працівники), запровадження програм раннього втручання для сімей, які опинились у складних життєвих обставинах.

2. Забезпечення координації та співпраці між різними органами та установами, які працюють з дітьми. Створення системи координації дій органів влади, громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства з питань захисту прав дітей. Це може включати: створення координаційних рад з питань захисту прав дітей на різних рівнях (національному, регіональному, місцевому), розробку та затвердження спільних планів дій з питань захисту прав дітей. Підвищення прозорості та підзвітності системи соціального захисту дітей. Це може включати: забезпечення доступу громадськості до інформації про діяльність системи соціального захисту дітей, створення механізмів громадського контролю за діяльністю системи соціального захисту дітей.

Налагодити співпрацю громад та служб у справах дітей, таким чином, щоб громада володіла ситуацією, про спрогнозовану роботу з безпритульними дітьми, або тими хто залишився в складних життєвих обставинах. Кожна служба у справах дітей на осередку громади, знає все про такі родини, знає їх потенціал, умови проживання, мотивацію, про стосунки в родині, можливість насилля. І має бути визначена можлива кількість дітей, які потребуватимуть вилучення з цих родин, так як дуже рідко виникають одиничні випадки з родиною, яка не стоїть на обліку, щоб довелося вилучати дітей. Тому служба у справах дітей, дає свої дані громаді і громада планує це у плануванні бюджету на рік.

3. Для покращення системи соціального захисту обов'язково слід доопрацювати або змінити Типове штатні нормативи для центрів соціально-психологічної реабілітації дітей Наказ Міністерство України у справах сім'ї, дітей та молоді від 24.09.2004 N 470 . Типові штатні нормативи дуже не досконалі. Там не передбачена посада соціального педагога, яка є необхідною для такого закладу, передбачено лише 10 вихователя на 5 групу, не враховуючи, що діти перебувають у нашому закладі цілодобово, тобто в дитячому садочку, теж передбачено 10 вихователів на 5 груп, але дітки тут на

вихідні дома, що навпаки в центрах соціально-психологічної реабілітації. Відсутня взагалі посада електрика, що неприпустимо на сьогодні, так як заклади оснащені великогабаритними генераторами, мають багато техніки в обслуговуванні, електроплити, печі, холодильники промислові, посудомийні машини та пральні машини. Відсутня посада інструктора з фізичного виховання та спорту.

4. Забезпечення доступності та якості соціальних послуг. Розширення мережі соціальних послуг для дітей та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, а саме: створення нових центрів соціальної реабілітації дітей та сімей, забезпечення доступності соціальних послуг для дітей з інвалідністю. Підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з дітьми та сім'ями. Це може включати: проведення тренінгів з питань роботи з дітьми, які пережили жорстоке поводження або нехтування, запровадження програм супервізії для фахівців, які працюють з дітьми та сім'ями.

5. Розвиток сімейних форм виховання дітей. Підтримка сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою запобігання вилученню дітей з сімей. Це може включати: надання матеріальної допомоги сім'ям, надання психосоціальної підтримки сім'ям. Запровадження програм реінтеграції дітей, які виховувались в інтернатних закладах, до сімей. Це може включати: підготовку дітей до життя в сім'ї, підтримку сімей, які прийняли на виховання дітей з інтернатних закладів.

6. Підвищення ефективності розслідування та судового розгляду випадків жорстокого поводження з дітьми. Це може включати: забезпечення спеціальної підготовки для фахівців, які розслідують та розглядають справи про жорстоке поводження з дітьми, запровадження спеціальних процедур розслідування та судового розгляду справ про жорстоке поводження з дітьми.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ

Функціонування системи соціального захисту дітей буде ефективнішою, якщо на буде розроблено та впроваджено єдині стандарти надання соціальних послуг дітям на рівні громади. Потрібно створити єдину інформаційну систему, яка забезпечить доступ до інформації про соціальні послуги, які надаються на рівні громади. Запровадити механізм громадського контролю за наданням соціальних послуг дітям.

Звичайно, що кожна з цих рекомендацій, має своє втілення, але їх потрібно краще розвивати, допрацьовувати, практично перевіряти і лише тоді вони покращать загальну систему соціального захисту.

ВИСНОВКИ

1 Нами визначено, що державне регулювання розвитку системи соціального захисту дітей є критично важливим аспектом сучасного суспільства. Протягом останніх десятиліть спостерігається зростання уваги до питань дитячого благополуччя та соціального захисту. Державні програми, законодавство та ініціативи, спрямовані на забезпечення дітей необхідними соціальними послугами, освітою та захистом від насильства та зловживань, відіграють важливу роль у забезпеченні їхнього благополуччя та розвитку.

Успішна система соціального захисту дітей потребує комплексного підходу, який враховує потреби різних вікових груп, соціокультурні особливості та індивідуальні потреби кожної дитини. Забезпечення фінансових ресурсів, кадрового забезпечення та інфраструктури для реалізації програм соціального захисту є ключовими аспектами державного регулювання.

Показало, що державне регулювання розвитком системи соціального захисту дітей вимагає постійного вдосконалення, адаптації до змін у суспільстві та ефективного використання ресурсів з метою забезпечення кожної дитини можливістю належного розвитку та захисту її прав.

Центри соціально-психологічної реабілітації дітей відіграють надзвичайно важливу роль у сучасному суспільстві. Вони є спеціалізованими установами, спрямованими на підтримку та відновлення психічного здоров'я дітей, які потрапили в складні ситуації, такі як домашнє насильство, зловживання, бідність, або інші форми травми та стресу.

Специфіка роботи цих центрів полягає в комплексному підході до реабілітації дітей. Вони надають широкий спектр послуг, який включає психологічну підтримку, консультування, терапію, навчання соціальним навичкам та інші форми підтримки.

У своїй роботі ці центри акцентують увагу не лише на відновленні психічного здоров'я дітей, але й на їхньому подальшому соціальному

інтегруванні та розвитку, що робить їхню роботу надзвичайно важливою для майбутнього цих дітей та суспільства в цілому.

3. Управління обласним центром соціально-психологічної реабілітації дітей є складним та відповідальним процесом, який вимагає комплексного підходу та врахування індивідуальних потреб кожного дитини. Здійснення ефективного управління таким центром передбачає ретельне планування, координацію дій персоналу, залучення фахівців з різних сфер, а також постійний моніторинг та оновлення програм та методик реабілітації.

Успішний досвід управління центром полягає в забезпеченні доступності та якості послуг, сприянні інтеграції дітей у суспільство, психологічній підтримці як самих дітей, так і їхніх сімей. Важливою складовою є створення сприятливої атмосфери в центрі, де кожна дитина відчуває підтримку, розуміння та можливість для особистісного зростання. Процес управління обласним центром соціально-психологічної реабілітації дітей є постійною роботою, яка вимагає від керівництва, співробітників та всіх зацікавлених сторін великого рівня відданості та професіоналізму. Відповідальне та ефективне управління допомагає забезпечити дітям необхідну допомогу та підтримку у процесі їхньої соціально-психологічної реабілітації, щоб вони могли досягти повноцінного розвитку та інтеграції у суспільство.

4. Удосконалення системи соціального захисту дітей є невід'ємною складовою будь-якої суспільної системи, оскільки вона створює основу для забезпечення благополуччя та захисту найбільш вразливих членів суспільства. Нами були подані рекомендації з метою покращення функціонування системи соціального захисту дітей: Загальна мета цих рекомендацій полягає в забезпеченні належних умов для розвитку та захисту дітей, які є майбутнім будівельним матеріалом суспільства. Їх реалізація дозволить створити безпечне та сприятливе середовище для зростання та розвитку кожної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Liga zakon. URL [https:// https://ligazakon.net](https://ligazakon.net) (дата звернення: 07.11.2023)
2. Урядовий портал. URL <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 07.11.2023)
3. Офіційний портал Верховної Ради України. URL <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 07.11.2023)
4. Про безоплатну допомогу. Закон України від 10.04.2023 №3022 – IX. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> (дата звернення: 07.11.2023)
5. Алексеенко Т. Ф. Соціалізація особистості: можливості й ризики : наук. метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2007. 150 с.
6. Баранник Л.Б. Соціальний захист громадян: навч.посіб.2-ге вид., випр..і допов. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2017.246 с.
7. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка та соціальна робота у сучасному освітологічному просторі. *Освітологічний дискурс*. Київ, 2014. № 1 (3). С. 103–111.
8. Белавін С. П., Мітіна С. В., Орловська О. А. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 436 с.
9. Бельо Л.Ю., Тарантаєва О.О. Особливості влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах війни в Україні. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття»: матеріали Міжнар.наук.практ. конф. у 2 т. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 678–681.
10. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. Київ, 2000. № 4. С.36
11. Болотіна Н. Право соціального захисту України: навч.посіб. Київ:Знання, 2005. 610 с.

12. Всеукраїнська асоціація фахівців соціальної роботи URL (<http://www.afo.com.ua/uk>) (дата звернення: 07.11.2023).
13. Грабовська Г. М., Лисюк А. М. Захист прав дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування під час військових дій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Київ, 2023. № 2. С. 80–84.
14. Гриценко, Н. М. Соціальна політика та соціальний захист: теорія та практика: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2019. 189 с.
15. Д.М. Богиня, І.В. Гриценко. Розвиток системи соціального захисту в Україні: сучасний стан та перспективи . *Журнал: Економіка та суспільство* , № 2 (2023).
16. Департамент соціального захисту населення URL <https://www.dszn-zoda.gov.ua/> (дата звернення: 07.11.2023).
17. Державне регулювання соціальної сфери: методичні рекомендації для практичних завдань для студентів/ уклад.: Ю. В. Сотнікова. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022. 59 с.
18. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери/ Т.Ф. Алексеєнко та ін. Сімферополь: Універсум, 2012. 179 с
19. Загороднюк, О. В. Соціальні послуги: теорія та практика: навч. посіб. Київ: Логос Україна, 2020 . 145 с.
20. Зверева І. Д. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
21. Капська А. Й. Тенденції становлення соціальної роботи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. *Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2016. Вип. 21. С. 134–141
22. Карпенко О. Г. Теорія і практика професійного становлення соціального працівника: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Слово», 2014. 192 с.
23. Кузьмін В.В. Теоретичний аналіз проблеми інтеграції у суспільства дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: соціально-

психологічний аспект. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*, 2017. №1. С. 3–8.

24. Миколюк С. Сирітство в Україні в умовах війни: соціальна робота та соціальна допомога. *Ввічливість. Humanitas*, 2022. № 3. С. 61–68

25. Міністерство соціальної політики України URL (<https://www.msp.gov.ua/>) (дата звернення: 07.11.2023)

26. Міністерство фінансів України : Офіційний веб-портал. URL : index.minfin.com.ua/ua/reference/people/deaths/2022/(дата звернення 17.10.2023)

27. Олифіренко Ю. І. Історичні аспекти проблеми дитячої безпритульності та бездоглядності. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* № 19, Ч. II; Луганськ. 2012. 160 с.

28. Онипченко, О.І., Чернуха, Н.М., Сургова, С.Ю. Підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи в реабілітаційних центрах «Перспективи та інновації науки. 2023 С. 263-276. Категорія Б, Index Copernicus.

29. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навч. посіб. Київ.: Кондор, 2005. 560 с.

30. Піонтківська І.О. Досвід управління ресурсним потенціалом центру соціально психологічної реабілітації дітей. *Світ наукових досліджень. Випуск*

23. Матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет конференції, 24-25 жовтня 2023 року. Тернопіль, 2023. С.202-206.

31. Піонтківська І.О. Специфіка функціонування системи соціального захисту на рівні громад. *Інструменти і практики публічного управління в контексті децентралізації* : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 22–23 червня 2023 року. Житомир : Поліський національний університет, 2023. С.520-524.

32. Піонтківська І.О. Центри соціально-психологічної реабілітації дітей в системі соціального захисту. (ДОПИШУ НАЗВУ)

33. Пліско Є., Тіщенко В. Аналіз сучасного стану соціального захисту дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. № 17. С. 42–51.

34. Плотнікова М. Ф. Публічне управління в системі розвитку територіальних громад. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. *Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2017. Вип. 260. С. 266–278.

35. Понятійно-термінологічний білінгвальний словник: соціальна сфера / за ред. Н.А. Сейко. 3-тє вид., перероб. і допов. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 224 с.

36. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми : Закон України від 26.01.2016 № 936-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/936-19> (дата звернення: 07.10.2023). не вірно

37. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 03.04.2018 № 2379-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2379-19> (дата звернення: 07.11.2023).

38. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу : Розпорядження від 9 серпня 2017 р. № 526-р / Кабінет Міністрів 189 України. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250190226> (дата звернення: 018.11.2023).

39. Про соціальні послуги : Закон України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.01.2024).

40. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю : Закон України від 20.01.2018 № 2558-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2558-14> (дата звернення: 07.12.2023).

41. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 03.12.2023).

42. Програма «Місцевий соціальний розвиток» Фонд Східна Європа. URL: <http://eef.org.ua/programi/mistsevij-sotsialnij-rozvitok/> (дата звернення: 08.11.2023).

43. Семигіна Т. В., Мигович І. І. Теорія та методи соціальної роботи : підручник для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Академвидав, 2005. 305 с.

44. Соціальна педагогіка: категорії і поняття: Словник / уклад.: Н. Сейко, С. Коляденко. Житомир, 2005. 71 с.

45. Соціальна педагогіка: навч. посіб. / за ред. О. В. Безпалько. Київ. : Академвидав, 2013. 312 с.

46. Соціальна робота: реалії та виклики часу: навч.посіб/уклад. С.О. Омельченко та ін. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Моторіна, 2021. 217 с.

47. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія / за ред. Т. Ф. Алексеєнко. Київ : Задруга, 2017. 168 с.

48. Український фонд «Благополуччя дітей». URL: <http://www.childfund.org.ua/programs/view/2175/3> (дата звернення: 06.12.2023).

49. Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді URL: <https://zt-rada.gov.ua/> (дата звернення: 06.12.2023).